

THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TOOLS (CHATGPT AND MACHINE TRANSLATION SYSTEMS) ON TRANSLATION QUALITY

Fazilova Nurkhon Ibrokhimjon kizi

Teacher of the “Department of English practical translation” Uzbekistan state world languages university

Annotation: This article analyzes the impact of artificial intelligence tools, particularly ChatGPT and Machine Translation (MT) systems, on translation quality. The study examines the advantages and disadvantages of these technologies in the translation process, as well as their influence on linguistic and stylistic accuracy. Furthermore, the differences between human translation and machine translation are explored through comparative analysis. The findings highlight the importance of effective use of artificial intelligence tools in the professional activities of modern translators.

Key words: artificial intelligence, ChatGPT, machine translation, translation quality, automated translation, translation studies, post-editing.

ВЛИЯНИЕ ИНСТРУМЕНТОВ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА (CHATGPT И СИСТЕМ МАШИННОГО ПЕРЕВОДА) НА КАЧЕСТВО ПЕРЕВОДА

Аннотация: В данной статье анализируется влияние инструментов искусственного интеллекта, в частности ChatGPT и систем машинного перевода, на качество перевода. В ходе исследования рассматриваются преимущества и недостатки данных технологий в переводческом процессе, а также их влияние на лингвистическую и стилистическую точность. Кроме того, на основе сравнительного анализа освещаются различия между человеческим и машинным переводом. Результаты исследования показывают важность эффективного использования инструментов искусственного интеллекта в профессиональной деятельности современного переводчика.

Ключевые слова: искусственный интеллект, ChatGPT, машинный перевод, качество перевода, автоматический перевод, переводоведение, постредактирование.

SUN'YI INTELLEKT VOSITALARINING (CHATGPT VA MASHINA TARJIMASI TIZIMLARI) TARJIMA SIFATIGA TA'SIRI

Annotatsiya: Ushbu maqolada sun'iy intellekt vositalari, xususan ChatGPT va mashina tarjimasi (Machine Translation) tizimlarining tarjima sifatiga ta'siri tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida mazkur texnologiyalarning tarjima jarayonidagi afzalliklari, kamchiliklari hamda lingvistik va stilistik aniqlikka ta'siri o'rganiladi. Shuningdek, inson tarjimasi va mashina tarjimasi o'rtasidagi farqlar qiyosiy tahlil asosida yoritiladi. Tadqiqot natijalari zamonaviy tarjimon faoliyatida sun'iy intellekt vositalaridan samarali foydalanish muhimligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, ChatGPT, mashina tarjimasi, tarjima sifati, avtomatik tarjima, tarjimashunoslik, post-editing.

Globalashuv jarayonining jadallashuvi va xalqaro kommunikatsiyaning kengayishi natijasida tarjimaga bo'lgan ehtiyoj tobora ortib bormoqda. Xususan, ilmiy, texnik, huquqiy, badiiy hamda publitsistik matnlarni turli tillarga tez va sifatli tarjima qilish zarurati zamonaviy texnologiyalarni tarjima jarayoniga tatbiq etishni taqozo etmoqda. Shu nuqtayi nazardan, sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi tarjima sohasida muhim burilish yasadi.

Bugungi kunda ChatGPT, Google Translate, DeepL kabi platformalar keng qo'llanilib, foydalanuvchilarga qisqa vaqt ichida matnlarni bir tildan ikkinchi tilga o'girish imkonini bermoqda. Biroq ushbu vositalarning tarjima sifati, xususan grammatik aniqlik, stilistik moslik, pragmatik ma'no va madaniy ekvivalentlikni saqlashdagi imkoniyatlari hali ham ilmiy muhokamalarga sabab bo'lmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi ChatGPT hamda mashina tarjimasi tizimlarining tarjima sifatiga ta'sirini o'rganish va ularni qiyosiy tahlil qilishdan iborat.

Sun'iy intellekt va tarjima texnologiyalari

Sun'iy intellektga asoslangan tarjima tizimlari inson mehnatini yengillashtirish va tarjima tezligini oshirishga xizmat qiladi. Dastlabki mashina tarjimasi tizimlari qoidalarga asoslangan bo'lib, ular grammatik strukturalarni mexanik tarzda tarjima qilgan. Keyinchalik statistik va neyron mashina tarjimasi tizimlarining yaratilishi tarjima sifatini sezilarli darajada oshirdi.

Google Translate hozirgi kunda eng ommabop mashina tarjimasi vositalaridan biri hisoblanadi. U millionlab parallel matnlar asosida ishlaydi va ko'plab tillarni qo'llab-quvvatlaydi. Biroq ba'zi hollarda idiomatik birliklar, kontekst va stilistik jihatlarni to'liq hisobga ololmaydi.

ChatGPT esa katta hajmdagi matnlar asosida o'qitilgan til modeli bo'lib, u nafaqat so'zlarni tarjima qiladi, balki matn mazmunini kontekst asosida tushunishga harakat qiladi. Bu esa ko'plab hollarda tabiiyroq va mantiqan mos tarjimalarni yaratishga yordam beradi.

Tarjima sifatining qiyosiy tahlili

Tarjima sifatini aniqlash uchun ingliz tilidagi ayrim gaplar ChatGPT va Google Translate orqali o'zbek tiliga tarjima qilindi.

1-misol

Original matn: Actions speak louder than words.	
Google Translate tarjimasi: Harakatlar so'zlardan balandroq gapiradi.	ChatGPT tarjimasi: Amal so'zdan ustun.

Mazkur misolda Google Translate grammatik jihatdan to'g'ri tarjima bergan bo'lsa-da, iboraning frazeologik ma'nosi to'liq ochilmagan. ChatGPT esa maqolga mos, tabiiyroq ekvivalent tanlay olgan.

2-misol

Original matn: The meeting has been postponed due to unforeseen circumstances.	
Google Translate tarjimasi: Uchrashuv kutilmagan holatlar tufayli qoldirildi.	ChatGPT tarjimasi: Kutilmagan vaziyatlar sababli yig'ilish boshqa muddatga qoldirildi.

Bu holatda ChatGPT tarjimasi rasmiy uslubga yaqinroq va semantik jihatdan aniqroq ko'rinadi.

3-misol

Original matn: She broke the ice by telling a joke.	
Google Translate tarjimasi: U hazil aytib muzni sindirdi.	ChatGPT tarjimasi: U hazil aytib noqulay sukunatni buzdi.

Mazkur holatda Google Translate idiomatik birlikni so'zma-so'z tarjima qilgan bo'lsa, ChatGPT kontekstual ma'noni to'g'ri anglatgan.

Sun'iy intellekt vositalarining afzallik va kamchiliklari

Sun'iy intellekt vositalarining asosiy afzalliklaridan biri – tezkorlikdir. Katta hajmdagi matnlarni qisqa vaqt ichida tarjima qilish imkoniyati foydalanuvchilar uchun qulaylik yaratadi. Shuningdek, bu vositalar xarajatlarni kamaytirishga va ko'p tilli muloqotni osonlashtirishga xizmat qiladi.

Biroq ayrim kamchiliklar ham mavjud.

Mashina tarjimasi tizimlari ba'zan kontekstni noto'g'ri tushunishi, madaniy xosliklarni hisobga olmasligi yoki stilistik xatolarga yo'l qo'yishi mumkin. Ayniqsa, badiiy va publitsistik matnlarda inson tarjimoni ishtiroki muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu sababli zamonaviy tarjimashunoslikda "post-editing", ya'ni mashina tarjimasidan keyingi inson tahriri muhim bosqich sifatida qaralmoqda.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, sun'iy intellekt vositalari tarjima jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi va ayrim holatlarda yuqori sifatli tarjima yaratishga yordam beradi. Xususan, ChatGPT kontekstni tushunish, stilistik moslikni saqlash va idiomatik birliklarni tarjima qilishda Google Translate'ga nisbatan samaraliroq natijalarni ko'rsatdi.

Biroq sun'iy intellekt vositalari inson tarjimonini to'liq almashtira olmaydi.

Ayniqsa, murakkab semantik tuzilishga ega, madaniy xususiyatlar mujassam bo'lgan matnlarni tarjima qilishda professional tarjimonning roli muhimligicha qoladi.

Kelajakda sun'iy intellekt va inson tarjimasi integratsiyasi tarjima sifatini yanada oshirishga xizmat qilishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Newmark, P. A Textbook of Translation. London: Prentice Hall, 1988.
2. Nida, E. Language, Culture and Translating. Shanghai, 2001.
3. Catford, J.C. A Linguistic Theory of Translation. Oxford University Press, 1965.
4. Baker, M. In Other Words: A Coursebook on Translation. Routledge, 2018.
5. House, J. Translation Quality Assessment. Routledge, 2015.
6. Vaswani, A. et al. Attention Is All You Need. 2017.
7. O'rinboyev B. Tarjimashunoslik asoslari. Toshkent, 2020.
8. Google Translate va ChatGPT platformalari asosidagi amaliy tahlillar.

